

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЕКОНОМІКА ФАРМАЦІЇ

Рекомендована д.ф.н., професором О.В.Посилкіною

УДК 615.15: 614.25

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ ФАРМАЦІЇ ЗА КОРДОНОМ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ)

В.М.Толочко, Л.В.Галій, В.Ю.Василін, Т.О.Артюх

Національний фармацевтичний університет

Наведено результати дослідження професійної діяльності та підготовки спеціалістів фармації у Німеччині. Встановлено, що змістовні аспекти діяльності аптекерів Німеччини мають певні особливості, пов'язані із впровадженням у роботу аптек автоматизованих систем зберігання ЛЗ та наявністю механізмів реімбурсації ЛЗ, які відпускаються за рецептами. В освітній підготовці спеціалістів фармації Німеччини переважають природничі науки. Зарубіжний досвід фармацевтичної діяльності заслуговує на увагу і може бути використаний в умовах вітчизняного фармацевтичного ринку.

На сучасному етапі розвитку фармації висуваються високі вимоги до професійної діяльності і рівня підготовки фахівців, до загальної організації їх роботи. У цьому вбачають наявність значних резервів з ефективного використання фармацевтичних кадрів та підвищення конкурентоспроможності аптекерних підприємств. Саме тому відроджується інтерес і науковців, і практиків до питань організації роботи фахівців, так як досвід свідчить, що раціонально організована праця, при інших рівних умовах, сприяє досягненню більш високих результатів [1-3].

У повній мірі вказане торкається діяльності і кадрового забезпечення аптекерних підприємств на вітчизняному фармацевтичному ринку. Але виважене та обгрунтоване вирішення цих питань в Україні потребує вивчення та аналізу міжнародного досвіду професійної діяльності та підготовки спеціалістів фармації, що і стало метою нашої роботи.

У дослідженнях використовувались методи порівняльного аналізу даних літератури і нормативних документів та безпосереднього спостереження за професійною діяльністю спеціалістів фармації Німеччини під час стажування одного із

співавторів (В.Ю.Василіна). У цілому було проведено понад 800 наглядів та хронометричних замірів протягом 2007-2008 років.

Встановлено, що німецькі аптеки поділяються на соціальні (звичайні) аптеки, лікарняні аптеки, армійські аптеки. У своїй роботі вони керуються законом "Про лікарські засоби" (Arzneimittelgesetz), "Порядком аптекерного підприємства" (Apotheken Betriebsordnung) та "Збірником соціальних законів" (Sozialgesetzbuch Deutschland) [7].

Станом на кінець 2008 року у 21570 німецьких аптеках працювало 143,6 тис. персоналу, в тому числі близько 50 тис. спеціалістів фармації (аптекерів) [4]. Персонал аптек поділяється на дві групи: **фармацевтичний** — аптекер, фармацевтичний інженер, фармацевтично-технологічний асистент. На них покладається головне завдання з відпуску лікарських засобів (ЛЗ), надання фармацевтичної інформації і консультацій; **нефармацевтичний** — робітник фармацевтичної торгівлі (раніше — аптекерний помічник). Він допомагає у роботі фармацевтичному персоналу, відпускає з аптеки засоби, що не відносяться до ЛЗ і виробів медичного призначення, веде товарне господарство та ін.

Керівник аптеки (один або декілька), він же її власник, що обов'язково має фармацевтичну освіту, повинен особисто керувати діяльністю і забезпечувати її роботу в межах закону. Керівник лікарняної аптеки завжди є службовцем лікарні і свої повноваження у разі відсутності може делегувати лише іншому аптекерю. Керівник соціальної аптеки у таких випадках ще може делегувати свої повноваження асистентові або фармацевтичному інженеру [6].

Аптеки на фармацевтичному ринку Німеччини у більшості об'єднуються у спілки, які відіграють важливу роль, так як є складовою вертикалі і горизонталі управління, хоча це носить добровільний характер. Серед них є спілки федератив-

Таблиця

Витрати часу аптекаря на відпуск лікарських засобів в умовах фармацевтичного ринку Німеччини

Вид відпуску та кількість ЛЗ		Кількість наглядів	Витрати часу (с)		
відпуск	кількість ЛЗ		min	max	$\bar{X}$
Рецептурний	1	456	65	120	93
	2	105	73	139	106
	3	25	90	157	124
Безрецептурний	1	238	32	186	109
	2	42	61	214	137
	3	11	89	250	170
У середньому			68	178	123

ного розміру, такі як Apothekerkammer Berlin, Apothekerkammer Hessen, Apothekerkammer Bayer, ABDA, ADEXA [8].

Вивчення професійної діяльності спеціалістів фармації показало, що змістовні аспекти роботи аптекаря у Німеччині суттєво не відрізняються від таких у провізора аптеки України. Однаково вони виконують функції з прийому та відпуску ЛЗ за рецептами лікарів і без рецептів, заповнення поточної документації оперативного характеру, з фармацевтичної опіки пацієнтів. Хоча рівень фармацевтичної опіки в аптеках Німеччини не завжди високий. Так, методом “прихованих закупок” встановлено, що у 5 із 10 випадків безрецептурного відпуску ЛЗ пораду пацієнтам щодо вживання ліків аптекар не надавав, а інколи траплялися випадки, коли проведена консультація за змістом була не зовсім вірною [5].

Головним завданням персоналу соціальної аптеки Німеччини є реалізація ЛЗ. Аптеки мають мінімальний асортимент і поширену систему замовлень ЛЗ. Так, ЛЗ, замовлені у першій половині дня, незалежно від місця розташування аптеки (місто, село), пацієнт може отримати вже у другій половині дня.

Методами безпосереднього спостереження та експертного опитування встановлено, що операції з приймання ЛЗ від постачальника та їх безрецептурного відпуску здійснюються аптекарями Німеччини аналогічно з такими в Україні. Але операції з відпуску рецептурних ЛЗ мають свої особливості, пов'язані з існуванням механізмів реімбурсації.

Рецептурні бланки державних медичних кас мають сталу форму і певні номери — 13, 14, 16, 18. Всі вони рожевого кольору і розрізняються лише за особливостями виписування різних груп ЛЗ різним категоріям хворих. Звичайний рецептурний бланк на ЛЗ для пересічних хворих, наприклад, має номер 16. Рецептурні бланки приватних лікарських кас не мають сталої форми. Бувають вони як синього, так і зеленого кольору. Реквізити рецепту такі ж, як і в Україні, тільки в

Німеччині вони містять ще неодмінно номер лікарняної каси хворого [9].

Після надходження в аптеку рецепта аптекар вносить усі його реквізити у базу комп'ютера. При наявності в аптеці автоматизованої складської системи ЛЗ автоматично подається із місця зберігання на робоче місце аптекаря. Якщо така система в аптеці відсутня, аптекар сам знаходить ЛЗ. Одночасно на комп'ютері роздруковується заявка-вимога до страхової компанії з даними пацієнта, лікаря, аптеки, ЛЗ і його ціни.

Якщо пацієнт має передбачену законом страховку, тобто реімбурсація ЛЗ здійснюється за бюджетні кошти, то він нічого не сплачує за ЛЗ. При цьому, заявки-вимоги два рази на місяць надсилаються аптеками до страхових кас, які відшкодовують кошти за ЛЗ. У випадку, коли пацієнт користується послугами приватної страхової каси, він повністю сплачує аптеці вартість ЛЗ, а заявка-вимога надається йому особисто для передачі у страхову касу та відшкодування коштів за ЛЗ. Усі касові операції аптекар виконує особисто.

Для прикладу наводимо встановлені нами витрати часу аптекаря на відпуск ЛЗ у Німеччині (таблиця).

Із таблиці видно, що витрати часу коливаються в цілому від 68 до 178 с і у середньому складають 123 с. Так, витрати часу зростають у залежності від виду відпуску (рецептурний або безрецептурний) та кількості ЛЗ, що одночасно відпускаються пацієнту. Таким чином, безрецептурний відпуск ЛЗ потребує більшого часу у зв'язку із проведенням більшого об'єму фармацевтичної опіки, яку здійснює аптекар.

Для забезпечення успішної діяльності аптекних установ на фармацевтичному ринку Німеччини велика увага приділяється підготовці спеціалістів фармації. Кваліфікаційні вимоги до персоналу регламентуються “Федеральним аптекним порядком” та “Порядком допуску до практики”. Відповідно до них підготовка фахівців зі спеціальності “Фармація” здійснюється в університетах і триває 4 роки (8 семестрів). Далі слідує рік практики та складання державних іспитів. Після успішного складання державних іспитів випускник мо-

же працювати у якості допущеного до практичної діяльності аптекаря (арробрієтер Ароптекер).

Організація навчального процесу в університетах Німеччини майже така, як і в університетах (фармацевтичних факультетах) України. Різниця лише в тому, що студенти в Німеччині повинні самі обирати дисципліни для вивчення протягом кожного семестра із наданого їм переліку. Особливість переліку дисциплін полягає в тому, що фармацію в Німеччині тісно пов'язують з природничими науками, а тому головними дисциплінами є хімія, біологія, генетика.

Державний іспит у Німеччині складається із трьох частин. Перша частина письмова, дві інші — усні. У першій частині перевіряють знання із загальної, неорганічної та органічної хімії, основ фармацевтичної біології і біології людини, з основ фізики, фізичної хімії, основ фармацевтичної анатомії, форм ЛЗ. До другої частини входить перевірка знань з фармацевтичної і медичної хімії, фармацевтичної технології і біофармації, фармакології і токсикології, клінічної фармації. До третьої частини відносять перевірку знань та практичних навичок з фармацевтичної практики, соціальної частини права для аптекаря.

Успішно подолавши державні іспити, випускники у деяких університетах отримують право на

написання дипломної роботи, після захисту якої їм присуджується академічний ступінь “Дипломований фармацевт”. Можливий інший варіант — через написання дисертації з подальшим присвоєнням ступеня “Доктора природничих наук” [7].

Після навчання в університеті аптекарі мають можливість працювати у соціальних та лікарняних аптеках, на фармацевтичних підприємствах, у наукових установах з дослідження ЛЗ, в органах управління фармацевтичною галуззю, освітніх навчальних закладах, лікарняних касах, у війську як санітарні офіцери, у сфері охорони навколишнього середовища. Але за статистичними даними 80% від усіх аптекарів працюють у соціальних аптеках [4].

ВИСНОВКИ

1. Професійній діяльності спеціалістів фармації Німеччини притаманна ефективна організація праці, а їх підготовка здійснюється з використанням сучасних освітніх технологій.

2. Змістовні аспекти професійної діяльності аптекарів Німеччини суттєво не відрізняються від таких у провізорів аптек України. Специфіка пов'язана лише із наявністю механізмів реімбурсації ЛЗ через державні та недержавні страхові каси, а також впровадженням у роботу аптек автоматизованих систем зберігання ЛЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бычин В.Б. *Организация и нормирование труда*. — М.: Экзамен, 2005. — 463 с.
2. Галий Л.В., Толочко В.М. // *Фармац. журн.* — 2006. — №4. — С. 10-16.
3. *Организация и нормирование труда: Учебник для вузов / Под ред. Ю.Г.Одегова*. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Экзамен, 2005. — 464 с.
4. Felzer Elke // *Krankenhaus Pharmazie*. — 2008. — №10. — S. 14-16.
5. Kaufman Katrin // *Apotheken Umschau*. — 2009. — №1. — S. 28-34.
6. Melzer Monika // *Pharmazeutische Zeitung*. — 2008. — №39. — S. 18-19.
7. Schafer Harmut // *Pharma Rundschau*. — 2009. — №1. — S. 41-44.
8. Schmitt Frank // *Neue Apotheken Illustrierte*. — 2008. — №12. — S. 13-16.
9. Wolf Peter Eik // *Medizinische Monatsschrift fur Pharmazeuten*. — 2009. — №1. — S. 8-9.

УДК 615.15:614.25

ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ФАРМАЦИИ ЗА РУБЕЖОМ (НА ПРИМЕРЕ ГЕРМАНИИ)

В.М.Толочко, Л.В.Галий, В.Ю.Василин, Т.А.Артюх

Приведены результаты исследования профессиональной деятельности и подготовки специалистов фармации Германии. Установлено, что содержательные аспекты работы аптекарей Германии имеют определенные особенности. Они связаны с внедрением автоматизированных систем хранения ЛС в аптеках и наличием механизмов реимбурсации ЛС, которые отпускаются по рецептам. В образовательной подготовке специалистов фармации Германии преобладают естественные науки. Зарубежный опыт фармацевтической деятельности заслуживает внимания и может быть использован в условиях отечественного фармацевтического рынка.

UDC 615.15:614.25

RESEARCH OF THE PROFESSIONAL ACTIVITY AND TRAINING OF SPECIALISTS IN PHARMACY ABROAD (AT THE EXAMPLE OF GERMANY)

V.M.Tolochko, L.V.Galiy, V.Yu.Vasilin, T.A.Artyukh

The research results of the professional activity and training of specialists in pharmacy in Germany are presented. It has been found that there are some definite peculiarities in the aspects of work of pharmacists in Germany. They are connected with introduction of the automated computer systems for storing medicines at the chemist's shops and the presence of the reimbursement mechanisms of prescription drugs. The natural sciences prevail in the educational system of training the German specialists in pharmacy. The foreign experience of the pharmaceutical activity deserves attention and it can be used in conditions of the domestic pharmaceutical market.